

Nr 59.

Av herrar **Åqvist** och andre vice talmannen **Bengtsson**, *angående meddelande av vissa bestämmelser i avseende å försäljning m. m. av patentskyddat föremål eller förfaringssätt.*

De viktigaste patenten på uppfinningar inom skomaskinbranschen innehavas av det amerikanska bolaget The United Shoe Machinery Corporation, Boston, här nedan kallat bolaget. Detta företag, vilket bedriver verksamhet i Sverige genom ett dotterbolag, Aktiebolaget United Shoe Machinery Company, Örebro, har förstått att utnyttja sitt innehav av dessa patent till att förskaffa sig en monopolställning på området, vilken utnyttjas till sina yttersta konsekvenser. Detta mål har bolaget uppnått huvudsakligen genom att tillämpa den taktiken att icke försälja de patenterade s. k. huvudmaskinerna utan uthyra dem på kontrakt, vari hyresmännens frihet att inköpa eller förhyra maskiner av annat fabrikat än bolagets i hög grad beskäres, varjämte hyresmännens handlingsfrihet bundits i ett flertal andra hänseenden.

Då förstklassiga maskiner tidigare endast kunnat erhållas från bolaget, hava skofabrikanterna varit nödsakade att finna sig i de villkor, bolaget uppställt för maskinernas förhyrning, och härigenom kommit i ett olidligt beroende av bolaget, vilket här nedan skall närmare belysas.

Bolagets typer av kontrakt äro av två slag, s. k. N-kontrakt och s. k. K-kontrakt. En avskrift av vardera av dessa kontraktstyper åtföljer såsom bilagor denna motion. Största delen av den svenska skoindustrien är bunden genom N-kontrakt eller dessas föregångare s. k. L-kontrakt, vilka i de avseenden som beröra denna motion äro likalydande med N-kontrakten. K-kontrakten, vilkas bestämmelser i fråga om rätt att använda maskiner av annat fabrikat äro mindre stränga, tillkommo sedan det av domstol i U. S. A. fastslagits, att ett flertal punkter i N-kontraktet stodo i strid med en av antitrustlagarna, nämligen Clayton Act av år 1914. Maskiner, förhyrda på K-kontrakten, betinga emellertid avsevärt mycket högre hyra och royalty samt hava därför kommit till användning i endast enstaka fall.

En granskning av N-kontraktets innehåll giver vid handen, att hyresmännens avtalsfrihet inskränkes i följande avseenden:

1) De förhyrda maskinerna få endast användas till arbete å sådana skodon, varå antingen det tidigare arbetet utförts med en av bolagets maskiner eller senare arbeten skola utföras med samma maskiner.

Exempel:

I fabrikationen av randsydd skodon förekomma bland annat tvenne slag av arbeten, pinning och avlappning. Pinning är ett arbete, som föregår avlappning och som är nödvändigt för det senares slutförande. Pinnmaskinkontraktet föreskriver nu, att dessa maskiner endast få användas till bearbetning av sådana skodon, vilka komma att avlappas på en av bolagets avlappningsmaskiner. Omvänt föreskriver kontraktet för avlappningsmaskinen, att denna maskin endast får användas för bearbetning av sådana skodon, som pinnats på en bolagets pinnmaskin.

2) För den händelse hyresmannen skulle behöva ytterligare maskiner, avsedda för samma ändamål som de förhyrda, åligger det honom att ovillkorligen förhyra dessa av bolaget. Maskiner av annat fabrikat få sålunda ej komma till användning.

3) Hyresmannen äger skyldighet att — försåvitt han vill undvika att erlægga en tilläggshyra — av bolaget inköpa vissa av de materialer, som åtgå vid skofabrikationen, exempelvis tråd, tacks, stift, etc. De priser, hyresmannen äger skyldighet erlægga för vissa av dessa materialer, äro mer än 4 gånger så mycket som priserna för samma materialer i öppna handeln.

I K-kontrakten återigen är hyresmannen bunden så tillvida att han äger skyldighet att använda den förhyrda maskinen till allt i hans fabrik under kontraktstiden förekommande arbete, som då eller senare motsvarar maskinens bestämmelse. Denna bestämmelse utgör enligt bolagets egen tolkning icke hinder för hyresmannen att, om maskinens kapacitet visar sig vara otillräcklig, anskaffa ytterligare maskiner från annat håll, men hyresmannen är dock skyldig att utföra så mycket arbete, som är möjligt på bolagets maskin.

Någon rätt att under avtalstiden få de N-kontrakt, som för närvarande gälla, annullerade eller utbytta mot K-kontrakt, föreligger icke, såvida icke fabrikanten vill till bolaget inbetala en mycket kraftig gottgörelse, s. k. returpremie, för varje återstående år av kontraktstiden. Detta synes vara så mycket hårdare, som andra maskinfabrikanter numera lyckats konstruera maskiner, vilka kunna anses jämgoda med bolagets och vilka ställa sig betydligt billigare i inköp än de belopp, som motsvara kapitaliserad hyra och royalté å bolagets maskiner. För att belysa detta återges här nedan en tabell, upptagande de belopp, som en av landets största skofabriker betalat i hyra och royalté under 1930, samt de ungefärliga inköpspriserna i Riksmark för motsvarande maskiner av annat fabrikat:

Maskinens namn	Nummer	1 9 3 0		Inköpspris för maskiner av annat fabrikat Rmk.
		Årshyra	Royalty	
		i svenska kronor		
Good Year, Bindsymaskin	574	36: —	4,039: 20	3,000: —
»	K. 1299	72: —	6,896: 12	
»	K. 2857	145: —	4,796: —	
Sidpinningsmaskin	BG. 242	245: —	4,331: 88	4,500: —
»	BG. 256	245: —	2,243: 32	
Översträckningsmaskin	C. 1137	108: —	9,673: 05	6,000: —
»	B. 3100	108: —		
»	E. 3252	465: —		
»	B. 3099	108: —		
»	O. 1820	295: —		
Avlappningsmaskin	0-2055	220: —	4,461: 12	3,500: —
»	4279	255: —	1,818: 54	
»	0-2068	255: —	3,222: 18	
»	569	140: —	282: 52	
»	0-4694	225: —	4,398: 48	
»	958	—	33: 84	2,000: —
Klackpåslagningsmaskin	1871	—	1,689: 49	
»	2470	—	1,907: 87	
»	3184	—	1,550: 30	
»	3196	—	1,391: 89	

Royalty och hyra under ett år för flera av bolagets maskiner kunna alltså överstiga inköpspriserna för en likadan maskin av annat fabrikat.

Den lämnade redogörelsen torde klart visa, att bolaget på ett iögonenfallande sätt missbrukat sin maktställning och utnyttjat luckorna i vår patentlagstiftning till att befästa en osund monopolställning. Synnerligen starka skäl synas oss föreligga att på lagstiftningens väg lägga hinder i vägen för ett fortsatt utövande av bolagets verksamhet i de former detta nu äger rum.

Så har skett i andra länder. Som ovan nämnts, har nämligen i Amerika genom åtskilliga domar fastslagits, att vissa bestämmelser i kontrakten stå i strid med Clayton Act. Även i England har genom patentlagstiftningen hinder lagts i vägen för bolaget att på det hänsynslösa sätt, som fortfarande sker i bland annat Sverige, utnyttja sin maktställning. Den engelska patentlagen innehåller i 38 § följande bestämmelser:

»1. Om patentinnehavare säljer eller uthyr ett patenterat föremål eller upplåter till användning något patenterat förfaringssätt, är det icke lagligen giltigt att i kontraktet intaga någon bestämmelse som avser:

a) att helt och hållet eller delvis hindra den andra parten (köparen eller hyrestagaren etc.) att begagna något föremål eller förfaringssätt, förvärvat från annat håll, eller

b) att ålägga den andra parten att från patenthavaren köpa eller hyra något annat föremål eller förfaringssätt, än det som skyddas av det ifrågavarande patentet.

Om sådan bestämmelse insatts i kontraktet gäller den icke. Undantag finnes dock, d. v. s. att bestämmelsen kan gälla, nämligen om

i) Patentinnehavaren (säljaren etc.) kan styrka att hans motpart vid det tillfälle, då kontraktet uppgjordes, också hade fritt val att på rimliga villkor köpa, hyra etc. föremålet eller framställningssättet *utan* sådana bestämmelser, som nämnas här ovan under a) och b), och

ii) kontraktet berättigar köparen (förhyraren etc.) att befria sig från fullgörande av de under a) eller b) nämnda bestämmelserna genom 3 månaders uppsägning emot erläggande av någon gottgörelse, som i så fall skall bestämmas av skiljedomare, som utses av handelskammaren.

Om patenthavarens motpart (hyrestagaren etc.) vid något föregående tillfälle har medgivit, att han anser de villkor, som nämnas i (i) här ovan vara rimliga, gäller detta medgivande icke emot honom vid en rättegång.

2. Sedan patenttiden är utgången kan kontrakt, som gäller hyra av det patenterade föremålet eller förfaringssättet, när som helst upphävas efter 3 månaders uppsägning.

3. De förut nämnda ogiltiga bestämmelserna äro giltiga i kontrakt, som uppgjorts *före* lagens ikraftträdande. Men i sådant fall har vilkendera kontrahenten som helst rätt att häva kontraktet efter 3 månaders uppsägning. Den part, som verkställer uppsägningen, är då skyldig att betala den gottgörelse för kontraktets upphävande, som må kunna bestämmas av en av handelskammaren utsedd skiljedomare.»

Den engelska patentlagstiftningen synes oss böra utgöra mönster för en blivande svensk lagstiftning i frågan.

Med hänvisning till det ovan anförda få vi vördsamt anhålla,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående intagande i kungl. förordningen den 16 maj 1884 angående patent eller eventuellt i annan författning av bestämmelser, vilka *dels* förklara följande i samband med försäljning, överlåtelse eller upplåtelse på annat sätt stadgade förbud eller föreskrifter vara utan verkan, nämligen:

- 1) att förvärvaren ej får begagna något föremål eller förfaringssätt, förvärvat på annat håll;
- 2) att föremålet ej får begagnas vid bearbetning av sådana varor, som ej tidigare bearbetats

eller senare komma att bearbetas av andra föremål än upplåtaren uttryckligen medgiver;

- 3) att förvärvaren äger skyldighet att köpa eller förhyra andra föremål, vilka ej skyddas av patentet;

dels ock föreskriva, att vid redan skedd överlåtelse eller upplåtelse, varvid någon av ovannämnda bestämmelser intagits i överlåtelse- eller upplåtelsehandlingen, rätt att häva kontraktet skall föreligga efter viss uppsägningstid, samt att, därest ersättning anses böra utgå vid dylik uppsägning före kontraktstidens utgång, nämnda ersättning bestämmes genom skiljemän enligt gällande svensk lag.

Stockholm den 19 januari 1932.

Ernst Åqvist.

Sv. Bengtsson
i Norup.

Bilaga.

Avskrift.

Staple Sidpinning (S. N. 1.)

HYRESKONTRAKT Nr — Regulär — Serie N.

Mellan undertecknade:

AKTIEBOLAGET UNITED SHOE MACHINERY COMPANY i Stockholm, med huvudkontor i Örebro, (till vilket kontor alla meddelanden etc., speciellt sådana som föranledas av detta kontrakt, adresseras), såsom legogivare, samt

boende

såsom legotagare, har — efter det legotagaren erbjudits att på därefter anpassade villkor, vilka även förelagts honom, av legogivaren få förhyra ifrågavarande maskin, liksom andra, enligt ett alternativt hyreskontrakt, i vilket icke förekomma några bestämmelser om skyldighet för legotagaren att under vissa förutsättningar taga ytterligare maskiner från legogivaren, såsom föreskrives i § 9 a, eller om sådana inskränkningar i övrigt, som stadgas i § 9 c av detta kontrakt — i överensstämmelse med legotagarens fria och otvungna val träffats följande regulära hyresavtal:

Legogivaren uthyr till legotagaren för en tidrymd av 20 (tjugu) år en Staple Sidpinnmaskin, Modell B, Nr

med alla delar och tillbehör, som nu höra till densamma, eller som senare

av legogivaren, eller av legotagaren efter överenskommelse med legogivaren anbringas därå, ävensom alla sådana föremål, som legogivaren senare utlämnar till legotagaren för att användas vid begagnandet av maskinen. Beteckningen »maskin» i detta kontrakt inbegriper alltid även alla dylika delar, tillbehör, trådspolar och föremål.

Hyresavtalet är avslutat på följande villkor:

1. Legotagaren betalar till legogivaren i Örebro:

- a) en fast årlig hyra, att erläggas i förskott netto kontant första gången vid kontraktets underskrivande och sedermera i förskott samma dag varje år under hela kontraktstiden,

Kr. (.....)

- b) en tilläggshyra av

Kr. 75:— (sjuttiofem kronor),

vilken betalning erlägges netto kontant dagen före varje kontraktårs utgående.

Om legotagaren emellertid, så länge han förbliver ägare av och fortsätter att bedriva sin verksamhet, på ett för legogivaren tillfredsställande sätt bevisar, att han under det ifrågavarande året har använt maskinen och uteslutande från legogivaren köpt all tråd och andra materialier, som förarbetats i maskinen, och betalningarna härför äro till fullo erlagda, och om legotagaren ej har underlåtit uppfyllandet av någon kontraktsbestämmelse eller handlat emot någon sådan, bortfaller den i avledning b) omfördälda tilläggshyran.

- c) ytterligare en månatlig hyra av 2.3 (två och tre tiondedels) öre för vart par skodon, som bearbetas på maskinen. Dessa inbetalningar erläggas netto kontant för varje månad senast den sista dagen i den efter begagnandet av maskinen närmast följande månaden. Vid likvid före den 15:de i betalningsmånaden erhåller legotagaren 5 % (fem procent) rabatt. Legotagaren förpliktigar sig dock att i hyra enligt denna bestämmelser betala minst Kr. 27:— (tjugusju kronor) netto för varje kontraktsmånad.

Denna summa skall emellertid först efter varje kontraktårs utgång fastställas i avräkning mot den under det gångna året redan betalade hyran, så att legotagaren i efterskott skall betala endast vad som brister i den sammanräknade minimumhyran för året.

Alla i detta kontrakt avsedda likvider, som skola verkställas av legotagaren till legogivaren, skola, om legogivaren så yrkar, ske i svenskt guldmynt efter förhållandet 1,000 gram fint guld till 2,480 kronor eller i annat gällande betalningsmedel, för vilket legogivaren kan erhålla fritt disponibelt fint guld till motsvarande myckenhet.

Dessutom betalar legotagaren alla transportkostnader från legogivarens lager i Örebro till uppsättningsplatsen (legotagarens fabrik).

2. Äganderätten till maskinen förbliver uteslutande hos legogivaren, och får maskinen endast begagnas av legotagaren, resp. hans personal, i hans fabrik i
..... gatan nr

Överlåtande till legotagaren av äganderätten till maskinen är för alltid uteslutet, även efter kontraktets upphörande.

Utan legogivarens skriftliga medgivande är det legotagaren strängt förbjudet att uthyra maskinen eller upplåta användandet av densamma till tredje man, vare sig mot betalning eller icke, att överlåta

någon honom på grund av detta kontrakt tillkommande rättighet eller att vidtaga någon förändring beträffande uppsättningsplatsen, att på annat sätt än i detta hyreskontrakt avses disponera över maskinen, att pantsätta den eller att företaga någon åtgärd i dylikt syfte.

Före maskinens uppsättning skall legotagaren underrätta ägaren av uppsättningsplatsen, att maskinen icke tillhör honom, utan att Aktiebolaget United Shoe Machinery Company är ägare av densamma, och legotagaren skall tillställa legogivaren antingen ett av ägaren av uppställningslokalen eller ock ett på legotagarens bekostnad av Notarie Publicus utfärdat bevis, att dylikt meddelande gjorts ägaren av uppställningslokalen.

Maskinen får endast fastgöras och stödjas på ett av legogivaren godkänt sätt, och legogivaren har rättighet att under hela den tid, kontraktet äger bestånd, föreskriva ändringar beträffande sättet för fastgörandet och stödjandet.

3. Legogivaren är — efter förut lämnat meddelande — berättigad att på vilken tid som helst genom sina representanter eller sin personal låta efterse maskinen, öva tillsyn vid dess begagnande, företaga ändringar och reparationer samt anbringa förbättringar och träffa bestämmelser angående dess begagnande, och förbinder sig legotagaren att lämna honom all möjlig lättnad och nödvändigt bistånd därtill.

4. Legotagaren må utan legogivarens skriftliga tillåtelse varken borttaga någonting från eller foga någonting till maskinen eller ändra någonting på densamma, ej heller företaga något, som skulle kunna öva inflytande på maskinens sedvanliga regelmässiga funktion; likaledes får legotagaren icke förändra någonting av de vid utlämnandet å maskinen anbragta märken, skyltar, nummer och påskrifter, lika litet som av sådana, vilka legogivaren förbehåller sig rätt till att senare anbringa. Legotagaren ansvarar också för den skada, som åstadkommes genom överträdelse av ovannämnda bestämmelser från tredje mans sida.

5. Legotagaren är pliktig att, sålänge kontraktet består, hålla maskinen i gott och brukbart skick, i vilket stånd han mottager densamma, och att för detta ändamål förskaffa sig alla nödvändiga reservdelar och tillbehör uteslutande hos legogivaren. Denne förbinder sig att, så snart han därtill är i stånd, till legotagaren utlämna härför nödvändiga reservdelar och tillbehör mot erläggande av de priser, som äro angivna i legogivarens vid tidpunkten i fråga gällande prislistor, förutsatt att legotagaren icke underlåtit uppfyllandet av någon kontraktsbestämmelse eller handlat i strid mot någon dylik. Alla dessa delar och tillbehör, ävensom de med den levererade tråden följande spolarna, som sålunda efter hyreskontraktets upprättande av legogivaren i förutnämnda syfte utlämnas till legotagaren, förbliva legogivarens egendom, och gälla samtliga bestämmelser i detta hyreskontrakt även för de delar och tillbehör, såväl trådspolar som övriga föremål, som utlämnas under hyrestiden, i det desamma betraktas såsom fallande under hyresavtalet.

6. Allt intill kontraktets upphörande — resp. intill tillbakalämnandet av maskinen i legogivarens besittning i Örebro enligt villkoren i detta kontrakt har ägt rum — vilar alltid hela ansvaret beträffande eventuell skada å eller förstörelse av maskinen allenast på legotagaren. I den händelse maskinen, före kontraktets upphörande och innan den blivit återlämnad i Örebro, skulle hava genom eldsvåda eller ock på annat sätt bli-

vit förstörd, eller om den blivit så skadad, att en ändamålsenlig reparation icke är möjlig, är legotagaren pliktig att gottgöra legogivaren ett belopp av

Kr. (.....)

såsom andel i den av legogivaren genom skadan eller förstörelsen lidna förlusten. Skulle maskinen ej vara mera skadad, än att den kan istandsättas, är legotagaren pliktig att betala legogivaren de kostnader, som hava åsamkats genom reparationen, varvid de härtill nödvändiga delarna komma att beräknas enligt de priser, som äro angivna i legogivarens vid tidpunkten i fråga gällande prislistor.

Vidare är legotagaren under dessa förhållanden pliktig att strax och för egen räkning returnera maskinen, resp. resterna av densamma, till legogivarens lager i Örebro. Legogivaren skall då — såvitt möjligt är — låta istandsätta den skadade maskinen; skulle denna likväl vara så förstörd eller skadad, att en ändamålsenlig reparation icke är möjlig, är legogivaren pliktig att såsom ersättning och utan ytterligare betalning utlämna till legotagaren en maskin, med vilken den utgångna maskinens arbete utföres. Den på detta sätt av legogivaren utlämnade ersättningsmaskinen träder då i stället för den skadade eller förstörda maskinen och faller under alla förhållanden under detta kontrakts bestämmelser.

7. Alla skatter, avgifter och utskylder, som nu eller framdeles läggas på maskinen eller på legogivarens rättigheter därtill, eller på detta hyreskontrakt, eller på hyran, betalas av legotagaren, även när dessa enligt lagen drabba legogivaren.

8 a. Såvida legotagaren i enlighet med paragraf 1, moment b, hos legogivaren köper tråd och andra materialier till maskinens bruk, gälla här för de priser, som äro anförda i legogivarens vid tidpunkten i fråga gällande prislistor, och betalningarna erläggas innan den 15:de i den på fakturans utställande närmast följande månaden. Legogivaren är vid varje tid berättigad att förändra sina priser, dock är han förpliktigad till att icke samtidigt begära högre priser än av andra legotagare av liknande maskiner, hyrda enligt samma kontraktsbestämmelser som ifrågavarande maskin. Legotagaren betalar alla transportkostnader för ovannämnda materialier, Legotagaren är skyldig att efter förbrukandet av tråden återsända de med densamma levererade trådspolarna till legogivaren.

b. Legotagaren förbinder sig att vid beställning av tråd och övriga materialier giva 30 dagars leveransfrist; men legogivaren är endast förpliktigad att leverera, då förut till betalning förfallna sändningar äro betalda, och legotagaren icke har handlat i strid mot någon av de i detta kontrakt föreskrivna bestämmelser.

9 a. Legotagaren förbinder sig att använda maskinen till allt i hans fabrik under hela kontraktstiden förekommande arbete, som nu eller senare motsvarar maskinens bestämmelse; men, i den händelse dessa arbeten skulle överstiga maskinens prestationsförmåga, hos legogivaren hyra en eller flera liknande maskiner för dessa ytterligare arbeten, detta likväl endast i den händelse legotagaren icke låter utföra nämnda arbeten för hand.

Legotagaren förbinder sig att under hela kontraktstiden för utförande av sådana arbeten, som kunna verkställas med den förhyrda maskinen, icke använda andra maskiner än sådana, som äro hyrda hos legogivaren, för såvitt denne är i stånd till och villig att uthyra dylika maskiner till legotagaren.

b. I händelse legotagaren på grund av bestämmelserna i detta eller i något annat mellan honom och legogivaren bestående kontrakt har att hyra ytterligare maskiner hos legogivaren, förpliktar sig denne att, när som helst sådant inträffar, överlåta åt legotagaren att efter fritt och otvunget val avsluta sådant hyresavtal antingen enligt ett kontrakt med villkor av samma slag, som innehållas i det föreliggande (s. k. regulärt kontrakt) eller enligt ett kontrakt, som icke innehåller den i punkt a. av denna paragraf stadgade förpliktelsen att hyra ytterligare maskiner hos legogivaren eller någon sådan inskränkning, som i punkt c. av samma paragraf sägs (s. k. alternativt kontrakt). Såvida legotagaren väljer ett alternativt kontrakt, äger han rättighet att uppsäga detsamma till slutet av femte eller av varje påföljande kontraktsår, genom skriftligt meddelande senast 60 (sextio) dagar i förväg, förutsatt att legotagaren då fortfar att begagna maskiner, förhyrda från legogivaren enligt regulära kontrakt.

c. Maskinen får endast användas för pinning av sidorna av sådana skodon, som äro kända som »Goodyear randsydd skodon», vid vilkas fabrikation icke användas andra Bindsy-, Avlappnings-, Vändsy- eller andra Pinnmaskiner än sådana, som äro förhyrda hos legogivaren, och vilkas begagnande av legotagaren sker under betalning till legogivaren av en kontraktsenlig hyra och under iakttagande av alla övriga i ifrågasvarande hyreskontrakt intagna villkor.

10. Senast den 3:dje i varje månad äger legotagaren att till legogivaren på till honom av denne överlämnade formulär insända en noggrann uppgift om under närmast förflutna månad helt eller delvis framställda par skodon samt en noggrann uppgift om av varvräknaren angivna varv, försedd med legotagarens underskrift och försäkran på heder och samvete om uppgiftens riktighet. Har maskinen under någon tid stått stilla, är legotagaren skyldig att uttryckligen anmärka detta vid ifyllandet av nämnda formulär och, i den händelse så skulle önskas, strax giva legogivaren skriftlig upplysning om orsaken.

11 a. Legogivaren förbehåller sig rätt att när som helst placera en eller flera varvräknare å maskinen, och dessa, lika litet som någon redan vid utlämnandet anbragt varvräknare, få under inga omständigheter avlägsnas från sina platser, ändras eller på något som helst sätt påverkas i sin verksamhet av andra än legogivarens representant.

b. Skulle någon av varvräknarna upphöra att korrekt angiva varvens antal, eller glaset över visartavlan gå sönder eller skadas, bör legotagaren, varje gång så sker, genast skriftligen underrätta legogivaren härom samt om sättet, på vilket detta skett. Försummar legotagaren detta, äger han att — för den tid, under vilken varvräknaren icke fungerat eller fungerat på ett otillfredsställande sätt, eller visartavlan eller glaset varit sönder eller skadade, och intill dess behörig underrättelse därom lämnas legogivaren — i stället för en enligt paragraf 1, moment c, beräknad hyra till legogivaren i Örebro betala en hyra av 4 (fyra) öre netto kontant för vart och ett par skodon, som bearbetats på maskinen.

Under alla förhållanden skall legotagaren noggrant bokföra, huru många par skodon eller skodelar, som dagligen bearbetas på maskinen. Legotagaren är pliktig att när som helst vid anfordran för legogivaren eller dennes representant framvisa såväl alla de böcker, som innehålla nämnda förteckning, som ock alla andra härtill hörande böcker och no-

teringar och för legogivaren framlägga räkenskaperna med alla därtill hörande bilagor.

c. Legotagaren, dennes rättsinnehavare eller lagenlige ställföreträdare, är när som helst pliktig att, genom framvisande av böcker med därtill hörande bilagor, giva legogivaren räkenskap angående bruket av maskinen såväl med hänsyn till det därmed eller däri förarbetade materialet som med hänsyn till det arbete, som är fullgjort, eller som enligt detta eller ett annat med legogivaren avslutat kontrakt borde vara fullgjort.

12. Legotagaren må varken direkt eller indirekt eftergöra maskinen eller dess särskilda delar, ej heller bruka efterapningar av denna eller bestrida giltigheten av de patenter på maskinen, dess delar, tillbehör eller andra för maskinens användande tjänliga föremål, som legogivaren nu innehar eller framdeles kommer att förvärva, eller vilkas begagnande och nyttjande blivit eller bliver legogivaren överlätet av tredje man, lika litet som legotagaren må bestrida legogivarens eller patentinnehavarens rätt till dessa patenter.

13. Varje överträdelse eller försumlighet från legotagarens sida av någon av detta kontrakts bestämmelser eller av bestämmelserna i något förut eller i framtiden mellan undertecknade avslutat hyreskontrakt, varje kvarstad eller utmätningsåtgärd hos legotagaren eller legotagarens likvidation, konkurs eller betalningsinställelse berättigar legogivaren — även om han vid liknande tidigare överträdelser eller försumligheter ej har gjort bruk av sin rätt — att genom rekommenderad, av därtill behörig person undertecknad skrivelse upphäva detta hyresavtal till omedelbart upphörande såväl som alla andra mellan undertecknade bestående hyresförhållanden, i det samtliga dessa hyresavtal betraktas såsom integrerande delar av ett och samma kontraktsförhållande, och detta utan att legotagaren kan göra anspråk på någon som helst ersättning för av honom redan erlagda belopp. Även efter hyresavtalets upphävande förbliver legotagaren pliktig att erlagga hyran intill upphävandet samt ersätta beloppen för erhållna särskilda maskindelar, reservdelar, tillbehör, tråd och andra materialier till maskinens bruk, samt att gottgöra legogivaren varje ytterligare krav, som denna må hava på legotagaren.

Upphäves hyresavtalet på någon av ovannämnda grunder, är legotagaren pliktig att genast till legogivaren vid dennes lager i Örebro återlämna maskinen med alla delar, reservdelar och tillbehör, i gott, brukbart skick, legogivarens övriga rättigheter förbehållna. I all synnerhet är legotagaren härvidlag pliktig att fullständigt ersätta legogivaren de omkostnader, som äro nödvändiga för att eventuellt sätta maskinen i gott och brukbart skick, varvid gottgörelse av såväl saknade som bristfälliga delar och tillbehör beräknas enligt de priser, som äro angivna i legogivarens vid tidpunkten i fråga gällande prislistor.

14. Legotagaren äger rättighet att när som helst under den häri överenskomna 20- (tjugo) åriga kontraktstiden uppsäga detta kontrakt till tidigare upphörande tillsammans med alla andra mellan honom och legogivaren bestående regulära kontrakt, däri inbegripet till dessa hörande hjälpkontrakt. Härför gälla följande villkor.

Önskar legotagaren begagna sig av denna rättighet, skall uppsägning ske i rekommenderat brev till legogivaren och skall avsändas senast 60 (sextio) dagar före den dag, till vilken uppsägningen sker, samt är utan verkan såvida densamma icke avser uppsägning till samma dag av alla mellan legotagaren och legogivaren bestående regulära kontrakt med till-

hörande hjälpkontrakt. För uppsägningens giltighet förutsattes vidare att till legogivaren samtidigt inbetalas en ersättning, som för den enligt detta kontrakt förhyrda maskinen beräknas till ett belopp motsvarande Kr. 239:— (tvåhundratrettionio kronor) multiplicerat med det antal år och bråkdel av år, som jämte den vid kontraktets upphörande på grund av sagda uppsägning tillämdalupna tiden sedan kontraktets avslutande tillsammans bilda en tidrymd av tjugo år, och för de övriga maskinerna beräknas på enahanda sätt med utgående från motsvarande i varje kontrakt stadgade, för helt år beräknade ersättningssumma, eller, om sådan icke finnes utsatt i kontraktet, från den ersättningssumma för helt år, som beträffande varje särskild maskin fastställts av legogivaren. Uppsägningen förfaller, därest icke före den tid, till vilken uppsägningen skett, samtliga maskiner på föreskrivet sätt returnerats till legogivaren, och legotagaren fullgjort all övrig honom kontraktsenligt åliggande betalningsskyldighet med hänsyn till maskinerna eller desamma begagnande.

15. Vid hyresavtalets upphörande, av vilken som helst orsak, äger legogivaren återtaga maskinen i sin besittning, och har legotagaren då att till legogivaren vid dennes lager i Örebro återlämna denna med alla till densamma hörande delar, reservdelar och tillbehör, samt att vidkännas alla kostnader för återlämnandet i gott och brukbart skick. I händelse av behov är legogivaren berättigad att, när som helst så skulle önskas, själv eller på snabbaste rättsliga väg återtaga maskinen; kostnaderna för återlämnandet erläggas oavkortade av legotagaren.

16. Vid utgången av den häri stadgade 20- (tjugo) åriga kontraktstiden skall legotagaren, såvida han uppfyllt alla betingelser i detta ävensom i alla andra mellan honom och legogivaren bestående kontrakt, äga rätt att på oförändrade villkor förlänga kontraktet från år till år. Efter utgången av den 20- (tjugo) åriga kontraktstiden löper kontraktet sålunda vidare intill utgången av det kontraktsår, till vilket legotagaren uppsagt detsamma genom skriftligt meddelande i rekommenderat brev, som avsånts senast 60 (sextio) dagar dessförinnan. Maskinen skall sedan av legotagaren returneras på ovan angivna sätt.

17. För att kontraktet skall vara gällande mot det uthyrande bolaget fordras, att detsamma å dess vägnar underskrivits av minst två ledamöter i bolagets styrelse. Icke heller kan någon av kontraktets bestämmelser upphävas eller ändras annorledes än genom skriftlig förklaring, under tecknad av minst två styrelseledamöter och bland dessa ordföranden i bolagets styrelse.

18. Alla legogivarens rättigheter gälla även för den eller dem, på vilka han överlåtit dessa sina rättigheter, och som då skola vara berättigade att utöva dessa i eget namn, liksom alla legotagarens förpliktelser överföras på den eller dem, på vilka hans rättigheter må hava behörigen övergått.

19. Alla i detta kontrakt ingående bestämmelser gälla också i den händelse legotagaren eller den, på vilken hans skyldigheter må hava övergått, är en kvinna, ett bolag eller ett flertal personer; i sistnämnda fall häfta de dessutom solidariskt.

20. Där annat icke nödvändiggjöres av sakens natur, skall Örebro anses som platsen för uppfyllandet av samtliga förpliktelser enligt detta kontrakt, och parterna överenskomma jämväl att hänskjuta alla eventuella tvister, som uppstå på grund av kontraktet, till avgörande i första hand av vederbörande domstol i Stockholm.

Detta kontrakt är utfärdat i två exemplar. Samma dag legogivaren undertecknat kontraktet, träder detsamma i kraft.

Som legotagare:

..... den 19...

Som legogivare:

Örebro, den 19...

Rätt avskrivet betyga:

Harry Asker.

K. Lindskoog.

Avskrift.

Hjälpmaskiner (S. K. 1.)

HYRESKONTRAKT Nr Serie K.

Mellan undertecknade:

AKTIEBOLAGET UNITED SHOE MACHINERY COMPANY i Stockholm, med huvudkontor i Örebro (till vilket kontor alla meddelanden etc., speciellt sådana som föranledas av detta kontrakt, adresseras) såsom legogivare samt

boende

såsom legotagare, har följande hyresavtal träffats:

Legogivaren uthyr till legotagaren för en tidrymd av tio (10) år de i nedanstående förteckning anförda maskiner.

Förteckning över maskinerna:	Kolumn I jfr § 1 a kronor	Kolumn II jfr § 1 b kronor	Kolumn III jfr § 6 kronor
..... Nr
..... Nr
..... Nr

med alla delar och tillbehör, som nu höra till dem, eller som senare av legogivaren, eller av legotagaren efter överenskommelse med legogivaren anbringas därpå, ävensom alla sådana föremål, som legogivaren senare utlämnar till legotagaren för att användas vid begagnandet av maskinerna. Beteckningen »maskiner» i detta kontrakt inbegriper alltid även alla dylika delar, tillbehör och föremål.

Hyresavtalet är avslutat på följande villkor:

1. Legotagaren betalar till legogivaren i Örebro:

- i installationspremie, att erläggas netto kontant omedelbart efter kontraktets underskrivande, det under kolumn I vid varje maskin angivna belopp,
- i fast årlig hyra, att erläggas i förskott netto kontant första gången vid kontraktets underskrivande och sedermera i förskott samma dag varje år under hela kontraktstiden, det under kolumn II vid varje maskin angivna belopp.

Alla i detta kontrakt avsedda likvider, som skola verkställas av legotagaren till legogivaren, skola, om legogivaren så yrkar, ske i svenskt guldmynt efter förhållandet: 1,000 gram fint guld till 2,480 kronor eller i annat gällande betalningsmedel, för vilket legogivaren kan erhålla fritt disponibelt fint guld till motsvarande myckenhet.

Dessutom betalar legotagaren alla transportkostnader från legogivarens lager i Örebro till uppsättningsplatsen (legotagarens fabrik).

2. Äganderätten till maskinerna förbliver uteslutande hos legogivaren, och få maskinerna endast begagnas av legotagaren, resp. hans personal, i hans fabrik i

.....

..... gatan nr

Överlåtande till legotagaren av äganderätten till maskinerna är för alltid uteslutet, även efter kontraktets upphörande.

Utan legogivarens skriftliga medgivande är det legotagaren strängeligen förbjudet att uthyra maskinerna eller upplåta användandet av dem till tredje man, vare sig mot betalning eller icke, att överlåta någon honom på grund av detta kontrakt tillkommande rättighet eller att vidtaga någon förändring beträffande uppsättningsplatsen, att på annat sätt än i detta hyreskontrakt avses disponera över maskinerna, att pantsätta dem eller att företaga någon åtgärd i dylikt syfte.

Före maskinernas uppsättning skall legotagaren underrätta ägaren av uppsättningsplatsen, att maskinerna icke tillhöra honom, utan att Aktiebolaget United Shoe Machinery Company är ägare av desamma, och legotagaren skall tillställa legogivaren antingen ett av ägaren av uppställningslokalen eller ock ett på legotagarens bekostnad av Notarius Publicus utfärdat bevis, att dylikt meddelande gjorts ägaren av uppställningslokalen.

Maskinerna få endast fastgöras och stödjas på ett av legogivaren godkänt sätt, och legogivaren har rättighet att under hela den tid, kontraktet äger bestånd, föreskriva ändringar beträffande sättet för fastgörandet och stödjandet.

3. Legogivaren är — efter förut lämnat meddelande — berättigad att på vilken tid som helst genom sina representanter eller sin personal låta efterse maskinerna, öva tillsyn vid deras begagnande, företaga ändringar och reparationer samt anbringa förbättringar och träffa bestämmelser angående deras begagnande, och förbinder sig legotagaren att lämna honom all möjlig lättnad och nödigt bistånd därtill.

4. Legotagaren må utan legogivarens skriftliga tillåtelse varken borttaga någonting från eller foga någonting till maskinerna eller ändra någonting på desamma, ej heller företaga något, som skulle kunna öva inflytande på maskinernas sedvanliga regelmässiga funktion; likaledes får legotagaren icke förändra någonting av de vid utlämnandet å maskinerna anbragta märken, skyltar, nummer och påskrifter, lika litet som av sådana, vilka legogivaren förbehåller sig rätt till att senare anbringa. Legotagaren ansvarar också för den skada, som åstadkommes genom överträdelse av ovan nämnda bestämmelser från tredje mans sida.

5. Legotagaren är pliktig att, så länge kontraktet består, hålla maskinerna i gott och brukbart skick, i vilket stånd han mottager samma, och att för detta ändamål förskaffa sig alla nödiga reservdelar och tillbehör uteslutande hos legogivaren. Denne förbinder sig att, så snart han därtill är i stånd, till legotagaren utlämna härför nödiga reservdelar och tillbehör mot erläggande av de priser, som äro angivna i legogivarens vid tidpunk-

ten ifråga gällande prislistor, förutsatt att legotagaren icke underlåtit uppfyllandet av någon kontraktsbestämmelse eller handlat i strid mot någon dylik. Alla dessa delar och tillbehör, som sålunda efter hyreskontraktets upprättande av legogivaren i förutnämnda syfte utlämnas till legotagaren, förbliva legogivarens egendom, och gälla samtliga bestämmelser i detta hyreskontrakt även för de delar och tillbehör, som utlämnas under hyres-tiden, i det desamma betraktas såsom fallande under hyresavtalet.

6. Allt intill kontraktets upphörande — resp. intill tillbakalämnandet av maskinerna i legogivarens besittning i Örebro enligt villkoren i detta kontrakt har ägt rum — vilar alltid hela ansvaret beträffande eventuell skada å eller förstörelse av maskinerna allenast på legotagaren. I den händelse maskinerna, före kontraktets upphörande och innan de blivit återlämnade i Örebro, skulle hava genom eldsvåda eller ock på annat sätt blivit förstörda, eller om de blivit så skadade, att en ändamålsenlig reparation icke är möjlig, är legotagaren pliktig för var i förteckningen uppförd maskin att gottgöra legogivaren det under kolumn III vid maskinen angivna beloppet, såsom andel i den av legogivaren genom skadan eller förstörelsen lidna förlusten. Skulle maskinerna ej vara mera skadade, än att de kunna iständsättas, är legotagaren pliktig att betala legogivaren de kostnader, som hava åsamkats genom reparationen, varvid de härtill nödiga delarna komma att beräknas enligt de priser, som äro angivna i legogivarens vid tidpunkten ifråga gällande prislistor.

Vidare är legotagaren under dessa förhållanden pliktig att strax och för egen räkning returnera maskinerna, resp. resterna av desamma, till legogivarens lager i Örebro. Legogivaren skall då — såvitt möjligt är — låta iständsätta de skadade maskinerna; skulle dessa likväl vara så förstörda eller skadade, att en ändamålsenlig reparation icke är möjlig, är legogivaren pliktig att såsom ersättning och utan ytterligare betalning utlämna till legotagaren maskiner, med vilka de utgångna maskinernas arbete utföres. De på detta sätt av legogivaren utlämnade ersättningsmaskinerna träda då i stället för de skadade eller förstörda maskinerna och falla under alla förhållanden under detta kontrakts bestämmelser.

7. Alla skatter, avgifter och utskylder, som nu eller framdeles läggas på maskinerna eller på legogivarens rättigheter därtill, eller på detta hyreskontrakt, eller på hyran, betalas av legotagaren, även när dessa enligt lagen drabba legogivaren.

8. Legotagaren förbinder sig att använda maskinerna till allt i hans fabrik under hela kontraktstiden förekommande arbete, som nu eller senare motsvarar maskinernas bestämmelse.

9 a. Legogivaren förbehåller sig rätt att när som helst placera en eller flera varvräknare å maskinerna, och dessa, lika litet som någon redan vid utlämnandet anbragt varvräknare, få under inga omständigheter avlägnas från sina platser, ändras eller på något som helst sätt påverkas i sin verksamhet av andra än legogivarens representant.

b. Skulle någon av varvräknarna upphöra att korrekt angiva varvens antal eller glaset över visartavlan gå sönder eller skadas, bör legotagaren, varje gång så sker, genast skriftligen underrätta legogivaren härom samt om sättet, på vilket detta skett.

Under alla förhållanden skall legotagaren noggrant bokföra, huru många par skodon eller skodelar, som dagligen bearbetas på maskinerna. Legotagaren är pliktig att när som helst vid anfordran för legogivaren eller dennes representant framvisa såväl alla de böcker, som innehålla nämnda

förteckning, som ock alla andra härtill hörande böcker och noteringar och för legogivaren framlägga räkenskaperna med alla därtill hörande bilagor.

10 Legotagaren må varken direkt eller indirekt eftergöra maskinerna eller deras särskilda delar, ej heller bruka efterapningar av dessa eller bestrida giltigheten av de patenter på maskinerna, deras delar, tillbehör eller andra för maskinernas användande tjänliga föremål, som legogivaren nu innehar eller framdeles kommer att förvärva, eller vilkas begagnande och nyttjande blivit eller bliver legogivaren överlåtet av tredje man, lika litet som legotagaren må bestrida legogivarens eller patentinnehavarens rätt till dessa patenter.

11. Varje överträdelse eller försumlighet från legotagarens sida av någon av detta kontrakts bestämmelser eller av bestämmelserna i något förut eller i framtiden mellan undertecknade avslutat hyreskontrakt, varje kvarstad eller utmätningsåtgärd hos legotagaren eller legotagarens likvidation, konkurs eller betalningsinställelse berättigar legogivaren — även om han vid liknande tidigare överträdelser eller försumligheter ej har gjort bruk av sin rätt — att genom rekommenderad, av därtill behörig person undertecknad skrivelse upphäva detta hyresavtal till omedelbart upphörande såväl som alla andra mellan undertecknade bestående hyresförhållanden, i det samtliga dessa hyresavtal betraktas såsom integrerande delar av ett och samma kontraktsförhållande, och detta utan att legotagaren kan göra anspråk på någon som helst ersättning för av honom redan erlagda belopp. Även efter hyresavtalets upphävande förbliver legotagaren pliktig att erlagga hyran intill upphävandet samt ersätta beloppen för erhållna särskilda maskindelar, reservdelar och tillbehör, samt att gottgöra legogivaren varje ytterligare krav, som denne må hava på legotagaren.

Upphäves hyresavtalet på någon av ovannämnda grunder, är legotagaren pliktig att genast till legogivaren vid dennes lager i Örebro återlämna maskinerna med alla delar, reservdelar och tillbehör i gott, brukbart skick, legogivarens övriga rättigheter förbehållna. I all synnerhet är legotagaren härvidlag pliktig att fullständigt ersätta legogivaren de omkostnader, som äro nödiga för att eventuellt sätta maskinerna i gott och brukbart skick, varvid gottgörelse av såväl saknade som bristfälliga delar och tillbehör beräknas enligt de priser, som äro angivna i legogivarens vid tidpunkten ifråga gällande prislistor.

12. Vid hyresavtalets upphörande, vare sig emedan tiden är utlupen eller hyresavtalet upphäves av legogivaren eller av vilken som helst annan orsak, äger legogivaren återtaga maskinerna i sin besittning, och har legotagaren då, att till legogivaren vid dennes lager i Örebro återlämna dessa med alla till desamma hörande delar, reservdelar och tillbehör, samt att vidkännas alla kostnader för återlämnandet i gott och brukbart skick. I händelse av behov är legogivaren berättigad att, när som helst så skulle önskas, själv eller på snabbaste rättsliga väg återtaga maskinerna; kostnaderna för återlämnandet erläggas oavkortade av legotagaren.

13. Därest varken legotagaren eller legogivaren genom rekommenderat brev upphäver hyresavtalet 30 dagar före den tioåriga kontraktstiden utlöper, anses kontraktet utan vidare på samma villkor förlängt på ett år, och så vidare allt framgent intill dess från endera av parterna genom rekommenderat brev skriftlig uppsägning äger rum senast 30 dagar före utgången av ett kontraktsår. Legotagaren har att vid hyresavtalets upphörande utlämna maskinerna på ovan angivet sätt.

14. För att kontraktet skall vara gällande mot det uthyrande bolaget, fordras att detsamma å dess vägnar underskrivits av minst två ledamöter i bolagets styrelse. Icke heller kan någon av kontraktets bestämmelser upphävas eller ändras annorledes än genom skriftlig förklaring, undertecknad av minst två styrelseledamöter och bland dessa ordföranden i bolagets styrelse.

15. Alla legogivarens rättigheter gälla även för den eller dem, på vilka han överlåtit dessa sina rättigheter och som då skola vara berättigade att utöva dessa i eget namn, liksom alla legotagarens förpliktelser överföras på den eller dem, på vilka hans rättigheter må hava behörigen övergått.

16. Alla i detta kontrakt ingående bestämmelser gälla också i den händelse legotagaren eller den, på vilken hans skyldigheter må hava övergått, är en kvinna, ett bolag eller flertal personer; i sistnämnda fall häfta de dessutom solidariskt.

17. Där annat icke nödvändiggöres av sakens natur, skall Örebro anses som platsen för uppfyllandet av samtliga förpliktelser enligt detta kontrakt, och parterna överenskomma jämväl att hänskjuta alla eventuella tvister, som uppstå på grund av kontraktet, till avgörande i första hand av vederbörande domstol i Stockholm.

Detta kontrakt är utfärdat i två exemplar. Samma dag legogivaren undertecknat kontraktet, träder detsamma i kraft.

Som legotagare:

.....den192..

Som legogivare:

Örebro den192..

Rätt avskrivet betyga:

L. Lindgren.

R. Nessén.